

הדף היומי

מסכת נדרים - דף ה'

עלון יומי ללומדי הדף היומי יו"ל ע"י "מדרשיית הדף היומי פ"ת"
לע"נ גיטל מלכה ע"ה בת הר"ר אשר אנטשיל ז"ל

עיונים על הדף

איך פועל דין "ידות נדרים"?

מבואר בגמ', כאשר אדם לא הוציא מפיו לשון ברורה כל הצורך ע"מ לאסור דבר, דנים אותו בדיני "ידות" נדרים. כפי שכבר הבאנו בדף ב', שביארו הר"ן והרא"ש, מה הכוונה "ידות", כמו שלצורך אחיזה הכלי, יש לו בית יד (ידית) ואדם שאוחז בידית, לא אומרים שהוא מחזיק בידית, אלא הוא מחזיק בעצמותו של הכלי והידית היא המסייעת לו לאחוז בגופו של כלי, כך אף העניין ב"ידות נדרים". אמת שלא אמר כצורת הנדר המקורית, אולם זה מועיל בתורת יד.
א"כ צריך להבין איך זה מועיל. אמת, שלמדה הגמ' ידות נדרים מילות נזירות, בהיקש של "נזיר להזיר" וכו'. אולם איך מתייחסים לנדר, הרי בסה"כ יש כלי, שכדי לזדור, צריך לבטא בשפתיו. כדי לזדור צריך שיהיה מוכח כוונת ליבו. איך הדברים האלה עולים ביחד עם המושג "יד"?

הר"ן בדף (ב' ד"ה כל כונוי) מבאר את ההגדרה בדין "ידות נדרים" וז"ל, "ידות נדרים הוא שמתחיל במקצת דברו של נדר אלא שאינו גומר אותו ואותו מקצת הדבר הוא כאלו נודר כל השלמות הדבור". עכ"ל. מבואר בר"ן כך, כדי לזדור צריך אדם ליצור נדר כפי שאמרה תורה בפרשת נדרים, (ובלא להיכנס עתה לנידון מהו נדר האמור בתורה שהארנו כבר בטור זה בדף ב' וג'. בשיטת הר"ן שכתב ג' שיטות בדבר. עיי"ש). לצורך הענין, כדי ליצור נדר שלם, צריך לומר "ככר זה אסורה עלי באכילה". אולם נתנה תורה כח ליצור נדר אף ע"י "יד", היינו שמתחיל מקצת דבור ואומר "ככר עלי". זה נדר. מדוע? אומר הר"ן "ואותו מקצת הדבור הוא כאלו נודר כל השלמות הדבור", ביאור הדבר, אף חלק ממילה יכול להוות מילה שלמה. וכאילו אמר מילים ברורות ומשפט ארוך בדיוק לפי דקדוקי נדרים. לא צריך שיאמר את הכל, מספיק קיצור, וזה נחשב כאילו אמר את הכל. ודוגמ' לדבר. כתבנו "דוגמ' וברור שהכוונה למילה "דוגמה". כי "אותו מקצת הדבור הוא כאילו נודר כל השלמות של הדבור". כך היא הבנת הר"ן.

מאיך דעת הרא"ש, (שם בצד הגליון ז"ל, "וכן הנך ידות אינו גומר דבריו לפרש הנדר אלא התחלה בעלמא ומתוכן יזכר שדעתו לזדור ומחשבתו ליה כאילו גמר דבריו". עכ"ל. נראה בדברי הרא"ש, מה שמועיל יד לנדרים, היות ומתוך דבריו אינו יודעים שהוא מעוניין לאסור על עצמו, אז עתה מתייחסים אל הדבר כאילו הוא נדר, ואמר את הכל. לא מספיק קיצור דרך, אלא חייבים את כל הנדר, אולם אינו יודעים שכך היא כוונתו.

היינו שנחלקו הרא"ש והר"ן האם יד הכוונה שבאמת אמר רק קיצור, ומועיל קיצור דברים ולא צריך את כל האמירה של הנדר, כך שיטת הר"ן. או שאמנם בפועל לא אמר, אולם כיון שיודעים אנו שבא לאסור נחשב כביכול שאמר, אבל מתייחסים שכאילו אמר את הכל. (אמנם הרא"ש בהמשך דבריו מביא את דברי שמואל שגמר בליבו צריך שיוציא בשפתיו, וא"כ מה שמועיל יד כיון שמתייחסים לאמירתו כאילו הוציא בשפתיו. אולם אין כוונתו כדברי הר"ן שמועיל קיצור. אלא מחמת שיש הלכה בנדרים שצריך ביטוי שפתיים, זה מועיל כמו שהיה ביטוי שפתיים על כל דבריו. ועי' בזה בקרן אורה ועוד) היכן הנפק"מ?

האם "מפורשי ממך", אוסר במשא ומתן?

למסקנת הגמ', בדברי שמואל, מחמת דיני ידות בנדרים אם אמר "מפורשי ממך" לא ברור מה כוונתו, האם בא לאסור או שכל כוונתו שיהיה אסור במשא ומתן. וכן על זה הדרך ב"מודרני ממך", שלא ידבר עמו. "מרוחקני ממך", שלא יהיה בד' אמותיו.

מה הדין, אליבא דאמת, נכון שלדעת שמואל מחמת הלכות ידות נדרים לשונות הללו אינו מספיקים, וכדי ליצור איסור צריך לומר את המשפט, "מודרני ממך שאני אוכל לך". אולם אם יאמר את החלק הראשון בלבד, "מודרני ממך", או "מפורשי ממך" וכו', האם נאסר אותו לכה"פ בענין שאמר, הרי בסה"כ יש לזה משמעות איסור כלפי המשא ומתן, כלפי הדיבור עמו וכו'. אמנם כאמור זה לא מספיק ליצור "איסור הנאה", אולם למה שזה כן מבטא, אולי יאמר.

מביא הר"ן (ה'): ב' דעות. שיטה א', וכן היא דעת הר"ן, שהיותו זה ידים שאינם מוכיחות, לא ניתן לאסור כלל. כיון שלגבי איסור הנאה, לא מוכיח. לגבי איסור דיבור, גם לא מוכיח, כיון שאולי לא לזה התכוון. כלומר שהוא מותר. מביא הר"ן דעה ב', שבאמת אסור למה ששמע בדבריו ויהיה אסור דיבור במשא ומתן וכו'. (כך סבר הרמב"ם פ"א מנדרים הכ"ג)

הרא"ש אף אמר סבר כשיטת הר"ן, אולם על הדעה השניה, שסוברת שבאמת אסור הוא דיבור, כתב הרא"ש, שלא ניתן לומר כך, כיון שלפי השיטות שיד שאינו מוכיח, מוגדר ליד, ואוסר, הרי אם יאמר "מודרני ממך" בלבד, אסור בהנאה. א"כ מוכח, ש"מודרני", מתפרש על הנאה, יותר מעל דיבור. א"כ לא שייך לומר לדעת שמואל שסבר שיד שאינו מוכיח, לא הוי יד, שישאר איסור על דיבור. שהרי אין לכך שום ראיה מדבריו.

מדוע הר"ן לא דחה את ביאור זה, כדברי הרא"ש. הר"ן מביא את השיטה והוא

לא סבר כך. אולם הרא"ש דחה את השיטה הנזכרת מכח דין. והר"ן לא דחה דבר שצריך הבנה.

זה הנפק"מ, בנידון איך פועל דין יד. וכך, כמבואר שיטת הרא"ש שכדי שיוגדר יד לנדר, לא מספיק לקצר. אלא צריך את כל דבריו, רק יד מועיל כיון שאינו יודעים מה אמר. אולם כאן אנו לא יודעים מה אמר, כיון ששמע לשון איסור הנאה יותר מדיבור. ואין הוכחה כלל ממה שאמר, מהי כוונתו, לכן לדעת הרא"ש כלל לא ניתן לקיים את דברי השיטה הנזכרת.

מאיך לדעת הר"ן, יד לנדר הכוונה קיצור, ומספיק התחלה ע"מ ליצור נדר. א"כ שהתחיל, כבר שייך לדון כאן איסור דיבור ואיסור משא ומתן, לכן הר"ן לא דחה את השיטה מחמת הדין. אלא לא סבר כמותם היות ולשיטתו עדיין אין כאן שום יוכיח.

סיכום הדף

נושא היום: ידות נדרים. יד שאינו מוכיח.

בהמשך ביאור המשנה של דין "ידות נדרים", הביאה הגמ' את דעת שמואל, שנקט, אם אמר "מודרני הימך" בלבד, שניהם אסורים. אולם אם המשיך ואמר "מודרני ממך שאני אוכל", הרי המדיר אסור ושכנגדו מותר. **והוכיחו** כך מדברי רבי יוסי ב"ח. אולם הגמ' דנה ביסוד זה.

מסקנת הגמ' (ע"פ דברי הר"ן בשלהי עמוד ב') לדעת שמואל, שאמר "מודרני ממך" בלבד, לא נאסר, מחמת שזה יד שאינו מוכיח, שאולי כוונתו רק לא לדבר עמו וכו'. **אם הוסיף** ואמר "שאיני אוכל וכו'", נאסר הוא, וחבירו מותר. לדעת רבי יוסי ב"ח, "מודרני לך", שניהם אסורים. "מודרני ממך", הוא אסור, וחבירו מותר.

סדר הדברים להגיע למסקנה זו:

א. כאשר אמר "הריני עליך חרם", נוקטת הברייתא, שהמדיר אינו אסור. **מבארת הגמ'**, שאמר להדיא "ואת עלי לא". וכן כאשר אמר, "את עלי חרם", הנודר בלבד אסור. ומדובר שאמר "ואנא עלך לא". **אולם** הברייתא נוקטת, שכאשר אמר "הריני עליך ואת עלי", שניהם אסורים. **מבואר שבסתם**, אם אמר "הריני עליך חרם", וכך לנידון שלנו, אם אמר "מודרני ממך", הוא אסור וחבירו מותר. **ולא** כדברי רבי יוסי ב"ח.

ב. מעמידה הגמ' את רביב"ח, "מודרני לך", שניהם אסורים. "מודרני הימך" הוא אסור וחבירו מותר.

ג. אולם אף אוקימתא זו תמוהה, כיון שאמר שמואל שאת כל המשנה שלנו צריך להעמיד באופן שאמר "מודרני ממך שאני אוכל", בכה"ג, הוא מותר וחבירו אסור. אולם אם אמר "מודרני ממך" בלבד, שניהם אסורים.

ד. אלא מבארת הגמ', דעת שמואל כך, אם אמר "מודרני ממך" בלבד, נאסר אף בהנאה. אם הוסיף ואמר "שאיני אוכל" נאסר רק באכילה.

ה. אף זה נדחה, ששמואל היה צ"ל ברור, שאם לא אמר שאני אוכל נאסר אף בהנאה (כגירסת הב"ח).

ו. אלא צ"ל שכך אמר שמואל, רק מחמת שאמר "אני אוכל לך" הוא נאסר. היות **ואם אמר "מודרני ממך" בלבד**, משמעו שלא מעוניין לדבר איתו. **אם אמר "מפורשי ממך"** משמעו, שלא יעשה עמו משא ומתן. **אם אמר "מרוחקני ממך"** משמעו, שלא יהיה בד' אמותיו. **וכל זה מחמת** ששמואל סבר שידים שאינם מוכיחות, לא מהוות יד לנדרים.

ואמנם נחלקו רבי יהודה ורבנן בדין גט האם יד שאינו מוכיח הוי יד. **העמיד שמואל את המשנה** כדעת רבי יהודה, היות **וראיתו מהמשנה** שאמרה "שאיני טועם לך", עבור מה נצרך המילה "לך". **בהכרח**, המשנה למדה שכדי שיחול הנדר צריך להיות יד המוכיח. (מביא הר"ן ב' דעות אם אמר "מודרני ממך" או "מפורשי ממך" וכו' האם באמת נאסר לכה"פ במשא ומתן וכו'. או שאין זה לשון האוסר כיון שיד שאינו מוכיח לא מוגדר בתורת נדר כלל.)

ידים שאין מוכיחות לאביי, הוי ידים. **לרבא**, לא הוי ידים. אף שכאמור נחלקו בדין הגט רבנן ורבי יהודה, אם יד שאינו מוכיח, הוי יד או לא. **אביי**, (להו"א) מעמיד אף כרבי יהודה, **שדוקא** בגט צריך יד המוכיח, כיון שיעודו לכריתות. והיות וכבר היא אשתו, אם אין הוכחה גמורה לא מועיל לכריתות (רא"ש). **ורבא**, נוקט אף לדעת רבנן, דוקא בגט לא צריך יד המוכיח, כיון שאין אדם יכול לגרש אשת חבירו.

(עצם הנידון האם יד גט דומה ליד בנדרים, נחלקו בכך הראשונים. ועי' בר"ן לקמן ו': ד"ה מנו מאי. ושם בתוס' לאורך ד"ה יש יד. במה שנקט, שיש הבדל בין הנושא בידות נדרים שקשור לענין הדיבור בפה. לבין הנידון לרבי יהודה ורבנן שהנידון תלוי האם יש יוכיח מהמעשה של גט ויכול להתפרש אף שלא נזכר בגט במפורש. ולכן בגט לכ"ע יש יד אף שבשאר הדברים יש מחלוקת בכך. והגדילו האחרונים לבאר בדבריהם. ואכמ"ל.)